
ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ

ІВАНЮТА Василь Філімонович, кандидат економічних наук, завідувач кафедри "Економічні дисципліни", Полтавська державна аграрна академія

ІВАНЮТА Світлана Миколаївна, кандидат економічних наук, менеджер факультету післядипломної освіти, Полтавська державна аграрна академія

Важливим чинником формування пропозиції робочої сили на національному і регіональних ринках праці України виступають зовнішні і внутрішні міграційні процеси, що визначають найважливіші економічні, соціальні та екологічні умови. Економічні - забезпечують збалансування територіального розміщення засобів виробництва і робочої сили, соціальні - задоволення особистих (соціальних, професійно-кваліфікаційних і духовних) потреб трудоактивного населення, екологічні полягають у дослідженні умов життя населення та впливу на нього навколишнього середовища.

Міграція населення охоплює 4 види переміщень: безповоротні (постійні), маятникові, епізодичні, циклічні (сезонні). Еміграція сприяє зростанню рівня зайнятості за рахунок прямого впливу представників тих професійних груп, які не користуються попитом на місцевих ринках праці, або внаслідок міграції конкурентноздатних прошарків населення і заповнення вільних вакансій, тими, хто не має такої змоги за інших умов, або забезпеченню робочою силою тих виробництв, що не користуються попитом з боку корінного населення. Державною службою зайнятості здійснюється моніторинг стану працевлаштування громадян України за кордоном, а також працевлаштування іноземних громадян та осіб без громадянства на території України на підставі державної статистичної звітності щодо міжнародної трудової міграції [1].

У "Звіт про чисельність та склад громадян України, які тимчасово працюють за кордоном" включаються громадяни України, що здійснюють професійну діяльність на підставі трудового договору (контракту) з закордонним роботодавцем або в межах виконання договорів, укладених між українським та закордонним суб'єктами господарчої діяльності. Звітність складається центрами зайнятості на підставі реєстраційних даних щодо осіб, працевлаштованих службою зайнятості за кордоном, даних підприємств області, які уклали договір підряду з закордонним підприємством, а також даних комерційних бюро, агентств та інших організацій, що здійснюють діяльність, пов'язану з працевлаштуванням громадян України за кордоном.

Відповідно до міжурядових угод про взаємне працевлаштування, які укладені з Урядами країн СНГ та Чеської Республіки, Словацької Республіки, Литовської Республіки, Латвійської Республіки, Республіки Польща, а також через договори суб'єктів підприємницької діяльності здійснюється сприяння у працевлаштуванні громадян України за кордоном.

Структура чисельності громадян України, які тимчасово працювали за кордоном, у розрізі вікових груп становить: з 18 до 28 років - кожен третій, з 28 до 40 років - майже кожен другий, 40 років і більше - кожен шостий. В основному на роботу за кордон виїжджають чоловіки (чисельність жінок становить восьму частину від загальної чисельності осіб, працюючих в іноземних державах). Основна частина осіб, що працювали за кордоном,

була зайнята в будівництві — 84%, на підприємствах невиробничих видів побутового обслуговування населення — 16% [2].

В Україні з числа іноземців 64,4% - працювали за наймом, 35,6% - були зайняті в межах договорів підряду. Загальна чисельність осіб, які працювали за наймом — це працівники - мігранти, за тривалістю роботи серед них, громадяни, з якими укладені договори на термін від 6 місяців до 1 року, складають 15,6%. Короткострокові договори (до 6 місяців) укладені з 27% іноземців, 17,8% іноземців працює за довгостроковими (від 3 років і більше) договорами, від 1 до 2 років та від 2 до 3 років зайнято відповідно 24,5 та 15,6 відсотків[2].

За результатами опитування із кожних 1000 працездатних громадян 30-40 % мають бажання працювати за межами України.

У складі мігрантів помітне місце посідають особи, які мають високий науковий, творчий або кваліфікаційно-професійний потенціал. Понад 16 % становлять мігранти із вищою освітою і 20 % мають професійно-технічну підготовку. За останні 10 років з України виїхало близько 1000 докторів наук. Причинами міграції в Україні є кризовий стан економіки, відсутність активної державної соціально-економічної політики, спрямованої на задоволення потреб добровільного вибору діяльності, недостатнє стимулювання створення нових робочих місць і розвитку підприємництва. Трудові міграції відбуваються, переважно, нелегальними шляхами. У міжнародно-правових актах зокрема в Конвенціях МОП, під терміном “працівник - мігрант” розуміють особу, яка мігрує або мігрувала з однієї країни в іншу з метою отримання роботи, тобто трудові міграції є вимушеним кроком працездатних громадян України у пошуках добре оплачуваної роботи за кордоном.

Негативні наслідки міграційних процесів спостерігаються між містом і селом. Трудова міграція із сільської місцевості відбувається переважно до Росії. Як свідчать соціологічні дослідження, основними причинами трудової міграції є - затримка заробітної плати в Україні та відносно вища зарплата в Росії. Одним із важливих негативних чинників міграційних процесів є посилення екологічної проблеми. За територіальною ознакою розрізняють міграцію сільської і міської робочої сили. В Полтавській області в останні 10 років змінюється співвідношення кількості міського та сільського населення. Якщо в сільській місцевості було в 1989 році 43,5 %, то у 2001 - 41,2 %, за ці роки сільське населення скоротилось більше ніж на 80 тис. чоловік (табл. 1) [4].

Таблиця 1.

Чисельність міського і сільського населення Полтавської області (1989-2001 рр.)

Населення	Роки					2001 р. в % до 1989
	1989	1996	1999	2000	2001	
Всього по області, тис. чол.	1753,1	1739,1	1693,1	1673,3	1655,9	94,4
в т.ч. міське, тис. чол.	990,8	1013,9	994,9	980,5	972,7	98,2
сільське, тис. чол.	762,3	725,2	698,2	690,8	682,2	89,5
Сільське населення в % до всього	43,5	41,7	41,2	41,2	41,2	-

Урбанізація не лише негативно впливає на відтворення населення, але значною мірою визначає посилення захворювань. Адже із одного боку в містах створені умови, які в сільській місцевості поки що неможливо створити, (водопостачання, централізоване опалення, рівень медичного обслуговування забезпечення продуктами харчування) з іншого значна скупченість населення,

забрудненість території, підвищений ритм життя, шумовий фон, посилення емоційної напруги та зниження м'язової активності (гіпокінезія) погіршують стан здоров'я, спричиняють хронічні захворювання, підвищують смертність населення міст в 2 рази по класу захворювань “хвороби системи кровообігу”, “серцево-судинні”, тощо. Ці

захворювання властиві особам середнього та похилого віку, (займають найбільшу питому вагу в смертності населення).

Інтенсивність звернень за медичною допомогою жителів сільської місцевості в 1,5 – 2 рази менша порівняно з міським. Причиною підвищеної смертності на селі є травматизм, пневмонія, кишкові інфекції, як правило, в дитячому і середньому віці. Саме ця частина населення здатна поповнити трудові ресурси.

Тиск іммігрантів на ринки праці України (з урахуванням прихованого безробіття) становить 13—15 осіб на кожну тисячу тих, хто шукає роботу. Склад стаціонарних іммігрантів за регіонально-державною належністю формується, переважно, під впливом історичного чинника — до 95 % іммігрантів є громадянами країн Молдавії, Польщі, Росії [3]. Основними регіонами осідання мігрантів є промислово розвинені східні та південні області України, Республіка Крим, міста: Київ, Львів, Харків, Полтава.

На наш погляд проблеми послаблення міграційних процесів полягають по-перше, в укладанні відповідних (багатосторонніх і двосторонніх) міждержавних угод, по-друге, в організації обміну і стажування спеціалістів, по-третє, в організації навчання молоді за кордоном, по - четверте, у створенні спільних підприємств на території України тощо.

Література.

1. Закон України «Про зайнятість населення».
2. Лібанова Є.М. Ринок праці (соціально-демографічні аспекти). – К., 1996.
3. Петрова Т.П. Механизм миграционного обмена: методы исследования. - К., 1992.
4. Ринок праці Полтавської області в 2001 році (Аналітично-статистичний збірник). – Полтава, 2002.

Надійшла до редакції 15.09.2003.

© Іванюта В.Ф., Іванюта С.М.